

ผู้ฝึกสอนสุนัข/ ผู้แนะนำการฝึกสุนัข

อะไรทำให้ผู้ที่สอนสุนัขให้ นั่ง หมอบ นิ่ง และอื่นๆ เป็นผู้ฝึกสอนสุนัขอย่างแท้จริง? ทักษะและความรู้ด้านไหนที่ผู้ฝึกสุนัขหรือผู้แนะนำการฝึกสุนัขจำเป็นต้องมี? อะไรทำให้เป็นผู้ฝึกสุนัขและผู้แนะนำการฝึกสุนัขที่ดี? และอะไรคือความแตกต่างระหว่างผู้ฝึกสุนัขและผู้แนะนำการฝึกสุนัข?

ก่อนที่จะตอบคำถามข้างต้น เราควรมาทำความเข้าใจกับคำสองคำนี้ก่อน คือ “การฝึก” และ “การให้การศึกษานิสัย” สุนัข

ใน “การฝึก” นั้น จะหมายถึงการฝึกสอนสุนัขให้เข้าร่วมแข่งขันในระดับต่างๆ เพื่อที่จะได้รับใบรับรองเกียรติบัตร หรืออื่นๆ เพื่อนำไปบันทึกในใบประวัติกริชของสุนัข เช่น BH (การทดสอบการเป็น companion dog), ZTP (การทดสอบสายพันธุ์), FH (การ Tracking) หรือ SchH หรือ IPO (การอารักขา) การแสดงออกของสุนัขจะต้องแม่นยำตามคำสั่ง เช่น เมื่อสั่งให้เข้ามาหา (Recalling) สุนัขจะต้องเข้ามาและนั่งด้านหน้าชิดตัวผู้จูง หรือเมื่อสั่งให้เดิน (Walking) สุนัขจะต้องเดินชิดให้ไหล่เสมอแนวเข้าและมองหน้าผู้จูงตลอดเวลา ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การฝึกนั้นจะเน้นไปที่สุนัขเป็นสำคัญ บ่อยครั้งที่เจ้าของไม่ได้เป็นผู้ฝึกสอนเอง ทำให้ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของเจ้าของสุนัข

ในเรื่องของ “การให้การศึกษานิสัย” นั้น การมีส่วนร่วมของเจ้าของสุนัขเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ไม่สำคัญว่าสุนัขจะนั่งหรือหมอบตรงจุดหรือไม่ แต่สิ่งที่สำคัญคือเจ้าของสามารถควบคุมสุนัขของตนได้ในชีวิตประจำวัน เช่น สุนัขควรจะเข้ามาหาเมื่อเรียก เดินกับสายจูงได้ปกติโดยไม่ลากหรือดึงเจ้าของ และนั่งนิ่งได้เมื่อเจ้าของพูดคุยกับบุคคลอื่น นอกจากนี้ เจ้าของควรรู้ว่าจะป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของสุนัขของตนได้อย่างไร เช่น การกระโจน การขบเคี้ยวเคี้ยวฟัน การขู่กราม การกัดหรือเห่ามากเกินไป ดังนั้น เมื่อให้การศึกษานิสัยแก่สุนัข ผู้ฝึกหรือสมควรรเรียกว่าผู้แนะนำการฝึก จะต้องมุ่งการฝึกไปที่เจ้าของให้สามารถรวมเป็นหนึ่งในเดียวกับสุนัขของตนให้ได้ เจ้าของจะต้องทราบว่าปฏิบัติสัมพันธ์กับสุนัขได้อย่างไร โดยที่สุนัขและเจ้าของจะมีความเคารพ เชื่อมั่น และเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของกันและกัน

อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่า สุนัขที่ฝึกมาเพื่อการแข่งขันนั้นจะไม่ฟังเจ้าของ หรือสุนัขที่ได้รับการศึกษานั้น จะไม่สามารถถูกฝึกให้เข้ารับการแข่งขันทันที

สรุปก็คือ ผู้ฝึกสุนัขจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับสุนัข แต่ในทางกลับกันผู้แนะนำการฝึกสุนัขนั้นจะต้องรู้ถึงจิตวิทยาในเรื่องการทำความเข้าใจกับมนุษย์ เพื่อที่จะสามารถนำเสนอเทคนิคต่างๆ สามารถรับคำวิจารณ์และวิจารณ์ตัวเองได้ นอกจากนี้ ในการเป็นผู้ฝึกสุนัขนั้น บ่อยครั้งที่ต้องทำงานบนสนามทั้งกับคนและสุนัข ดังนั้นจึงควรระมัดระวังในเรื่องความปลอดภัยบนสนามฝึกด้วย

ความรู้ที่ผู้ฝึกและผู้แนะนำการฝึกควรทราบ มีดังต่อไปนี้คือ

ความรู้ในเรื่องพันธุ์ สายพันธุ์ และลักษณะเฉพาะของแต่ละสายพันธุ์

ทั้งผู้ฝึกสุนัขและผู้แนะนำการฝึกควรมีความรู้อย่างพอเพียงในเรื่องของสายพันธุ์ที่หลากหลาย รวมถึงลักษณะเฉพาะของแต่ละสายพันธุ์ด้วย นอกจากจะทำให้ดูเป็นมืออาชีพแล้วยังทำให้เข้าใจแบบแผนพฤติกรรมของสุนัขแต่ละตัวว่าเป็นมาอย่างไร นอกเหนือไปกว่านี้ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของสายพันธุ์ใหม่ๆ มีผลมาจากการทำงานและคุณลักษณะต่างๆ ที่แต่ละสายพันธุ์สืบทอดมาทั้งนั้น นอกจากคุณลักษณะทั่วไปแล้ว แต่ละสายพันธุ์ยังมีลักษณะพิเศษเฉพาะสายพันธุ์ ตัวอย่างเช่น รีทริฟเวอร์ถูกผสมมาเพื่อไปคาบเหยื่อกลับมาให้เจ้าของ (ส่วนใหญ่แล้วเป็นนก) จากบนดินหรือในน้ำ ดังนั้นเพื่อที่เหยื่อจะยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ก่อนจะมาถึงเจ้าของมันจึงต้องมีการกัดที่นุ่มนวล ส่วนใหญ่แล้วพันธุ์นี้จะเก่งในเรื่องของการคาบเหยื่อกลับมาให้เจ้าของมาก แต่อาจจะไม่เหมาะสมในการอารักขา ในทางกลับกันสายพันธุ์ที่ผสมมาเพื่อการอารักขานั้น (เช่น ร็อตไวเลอร์ โดเบอร์แมน ฟิลาบราซิเรโล และอื่นๆ) จะต้องมีการกัดที่รุนแรงกว่า มิฉะนั้นมันจะไม่สามารถปกป้องเขตแดนของตนเองได้

ความรู้ในเรื่องพฤติกรรมของสุนัข (และพัฒนาการ)

ทั้งผู้ฝึกและผู้แนะนำการฝึกจะต้องมีความรู้พื้นฐานในเรื่องพฤติกรรมสุนัข (และพัฒนาการ) สิ่งสำคัญที่จะทำให้เราเข้าใจถึงพฤติกรรมของสุนัขก็คือ เราจะต้องทราบถึงการทำงานของจิตใจของสุนัขและพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย รวมถึงต้องทราบว่าสุนัขมีการติดต่อสื่อสารกับเจ้าของเช่นไร

พฤติกรรมของสุนัขนั้นจะมีผลมาจากยีนส์และฮอร์โมน รวมถึงสภาพแวดล้อม หรือสิ่งที่มันเรียนรู้ตั้งแต่เล็กจนโต ผู้ฝึกและผู้แนะนำการฝึก อย่างน้อยควรจะมีความรู้พื้นฐานในเรื่องเหล่านี้ด้วย

ในชีวิตของสุนัขตัวหนึ่งจะต้องผ่านประสบการณ์ในหลายช่วงวัยเหมือนกับมนุษย์ เช่น วัยเพิ่งคลอด วัยที่เป็นลูกสุนัข สุนัขวัยรุ่น สุนัขวัยหนุ่มสาว สุนัขโตเต็มวัย และสุนัขแก่ สุนัขที่เพิ่งคลอดนั้นจะไม่สามารถเรียนรู้ได้เหมือนกับลูกสุนัขหรือสุนัขวัยอื่นๆ บางคนอาจจะคิดว่าเราไม่สามารถจะฝึกสุนัขได้จนกว่ามันจะมีอายุ 6 เดือน แต่ในความเป็นจริงแล้วสุนัขสามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่มันลืมตาขึ้นมาดูโลกเลยทีเดียว แต่ก็แน่นอนว่าลูกสุนัขอายุ 2 สัปดาห์คงไม่สามารถเข้าใจคำสั่ง นั่ง หมอบ หรือมา ได้ เพราะมันยังเล็กเกินไป มันแค่สามารถมองเห็นและรับฟังได้เท่านั้น แต่มันก็สามารถเรียนรู้ได้โดยการดมกลิ่นและสัมผัส คำถามสำคัญอีกคำถามหนึ่งก็คือ ทำไมเราไม่รอจนกระทั่งมันมีอายุ 6 เดือน หรือมากกว่านั้นแล้วค่อยสอน เหตุผลก็คือ ช่วงก่อนวัยสามเดือนครั้งนั้น เป็นช่วงที่เรียกว่า ช่วงการเข้าสังคม ถ้าต้องการให้สุนัขมีความประพฤติดีและต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใดๆ ที่จะมีผลไปตลอดชีวิตของสุนัขนั้น ควรจะทำการฝึกสอนในช่วงสำคัญนี้ สุนัขที่ไม่มีโอกาสได้สมาคมกับสุนัขตัวอื่นๆ หรือคนแปลกหน้า หรือเด็กๆ ในช่วง 3-4 เดือนแรกของชีวิตมันนั้นจะมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่อบุคคลเหล่านั้น ผู้ฝึกและผู้แนะนำการฝึกควรจะตระหนักถึงเรื่องนี้ถ้าต้องการฝึกสุนัขเหล่านี้ ส่วนใหญ่แล้วเราจะฝึกสุนัขและเริ่มให้ลูกสุนัขเข้าสังคมตั้งแต่อายุได้ 8 สัปดาห์ สุนัขเหล่านี้จะเติบโตขึ้นอย่างมั่นคงและมีความสุข

นอกจากนี้ผู้ฝึกและผู้แนะนำการฝึกควรจะรู้ว่า สุนัขมีการสื่อสารอย่างไร อย่างเช่นบางครั้งสุนัขแสดงสัญญาณให้เห็นที่หาง หู สีหน้าและท่าทาง ว่ามันกำลังรู้สึกมีความมั่นใจและแข็งแรงกว่าและจะไม่ยอมรับฟังคำสั่งใดๆ ซึ่งถ้าเราไม่ทันสังเกตสิ่งนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือสุนัขจะกัดเราหรือสู้กับเราได้ หรือบางครั้งถ้าเราลงโทษสุนัขที่

ให้สัญญาณว่ามันยอมแล้ว หรือมันกลัวแล้ว ก็จะยิ่งทำให้สุนัขนั้นกลัวและขาดความมั่นใจยิ่งขึ้น รวมถึงจะลดความเชื่อมั่นที่มีต่อผู้ฝึกมันอีกด้วย และแย่ที่สุดก็คือจะทำให้มันไม่เชื่อใจมนุษย์คนใดเลย การทำความเข้าใจพฤติกรรมของสุนัข ทั้งผู้ฝึกและผู้แนะนำการฝึกควรรจะหลีกเลี่ยงไม่ให้ทั้งสุนัขและเจ้าของรู้สึกเป็นทุกข์

สิ่งต่อไปที่ผู้ฝึกและผู้แนะนำการฝึกควรรจะมีความรู้ก็คือ กระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงวัย สุนัขเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของมันเอง โดยเริ่มจากหน้าที่มันลืมหามาในโลก เราสามารถแบ่งกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ คือ

1. สุนัขเรียนรู้ผ่านการลองถูกลองผิด เมื่อสุนัขทำอะไรบางอย่าง เช่น พยายามเปิดกระป๋องอาหาร และทำได้สำเร็จ มันก็จะทำอีกในครั้งต่อไปและต่อไป แต่ถ้าเราปิดกระป๋องอย่างแน่นหนาและสุนัขไม่สามารถเปิดได้ตั้งแต่ครั้งแรก พฤติกรรมนี้ก็จะทำลดลงไปเรื่อยๆ จนถึงไม่ทำอีกเลย
2. การเลียนแบบ สุนัขจะเลียนแบบกันและกัน สามารถสังเกตได้อย่างชัดเจนเมื่อคุณเลี้ยงลูกสุนัขกับสุนัขโตแล้ว (ควรจะเป็นสุนัขที่มีความประพฤติดี) ความจริงพวกคนเลี้ยงแกะใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้วิธีนี้ได้มากมาย เมื่อใดที่ลูกสุนัขโตพอจะตามฝูงแกะไปแล้ว คนเลี้ยงแกะจะนำลูกสุนัขไปด้วย และลูกสุนัขจะเรียนรู้โดยการมองและทำตามสุนัขโต ซึ่งมันสามารถเรียนรู้เทคนิคต่างๆ มากมาย
3. การให้กำลังใจและการลงโทษ

การเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ สามารถทำได้โดยใช้ตัวช่วย ขึ้นอยู่กับสุนัขแต่ละตัว การเสริมกำลังใจให้สุนัขทำพฤติกรรมที่เราต้องการมีสองวิธีหลักๆ คือ

1. โดยให้สิ่งกระตุ้นที่สุนัขพอใจ เช่น อาหาร ของเล่น เสียงที่เป็นมิตร และการเล่นเกมส จะทำให้สุนัขต้องการทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก
2. โดยเอาสิ่งที่สุนัขไม่พอใจออกไป เช่น ไม่เข้าเผชิญหน้ากับสุนัขที่ตื่นกลัว ในกรณีนี้ สุนัขจะทำในสิ่งที่เราต้องการคือ หยุดกลัวและถอยห่างออกไป

ในทางกลับกัน การลงโทษก็จะทำให้สุนัขลดการทำพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลงได้เรื่อยๆ ซึ่งมีสองวิธีเช่นเดียวกัน

1. โดยการแก้ไขให้ทำใหม่ให้ถูกต้อง
2. โดยงดรางวัลที่สุนัขคาดหวังว่าจะได้

ทั้งการให้กำลังใจและการลงโทษนั้นจะต้องทำด้วยความระมัดระวัง ถ้าเราลงโทษหนักเกินไปจะทำให้สุนัขกลัวและก้าวร้าว ไม่สามารถจะเรียนรู้ได้อย่างได้ผล หรือถ้าเราลงโทษเบาเกินไปพฤติกรรมที่เราต้องการนั้นแทนที่จะเพิ่มขึ้นอาจจะกลับลดลงได้

วิธีการสอนที่ผู้ฝึกและผู้แนะนำการฝึกใช้ จะมีผลอย่างมากต่อการแสดงออกของสุนัข ดังนั้นจึงควรต้องมีความรู้ในวิธีการฝึกสอนที่หลากหลาย การแก้ไขให้ทำซ้ำเรื่อยๆ จะทำให้สุนัขหลีกเลี่ยงพฤติกรรมนั้น คือมันจะหลีกเลี่ยงไม่ยอมทำซ้ำอีก ซึ่งจะทำให้เราได้พฤติกรรมที่พึงประสงค์ แต่บ่อยครั้งที่มันจะมีผลให้สุนัขกลัวและพอสได้ (และถ้าสุนัขไม่มีสายจูงมันจะไม่ยอมเชื่อฟังอีกต่อไป) ในทางกลับกัน ปกติแล้วการใช้วิธีการฝึกในทางบวกจะสามารถเพิ่ม

พฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ เพราะสุนัขก็เหมือนกับคน คือชอบรางวัล ที่ลึกลับคืออีกสั เราฝึกสอนสุนัขโดยวิธีฝึกทางบวก โดยใช้วิธีการสอนแบบคลิกเกอร์ ซึ่งจะทำให้เราได้สุนัขที่เชื่อมั่นและมีความสุข

นอกจากนี้ผู้ฝึกและผู้แนะนำการฝึกควรจะ ตระหนักถึงอาการทั่วไปที่บ่งบอกว่าสุนัขไม่สบายและสามารถให้การปฐมพยาบาลในเบื้องต้นได้ สุนัขที่ไอ มีเสมหะในจมูกหรือตา มีไข้ ท้องร่วง เป็นสุนัขที่ป่วย ดังนั้นจึงควรเลื่อนการฝึกออกไปจนกว่ามันจะหายดี และสุนัขที่เดินกระเผลกจะมีความเจ็บปวดแน่นอน ไม่ว่ามันจะแสดงออกหรือไม่ก็ตาม สุนัขวัยหนุ่มสาว (พันธุ์เล็ก อายุตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป และพันธุ์ใหญ่ ตั้งแต่ 1 ปีครึ่งถึง 2 ปี) ที่เจ้าของอนุญาตให้กระโดดได้ จะมีความเสี่ยงสูงต่อการบาดเจ็บที่กระดูกและข้อต่อต่างๆ ดังนั้นสิ่งสำคัญก็คือผู้ฝึกและผู้แนะนำการฝึกจึงควรรู้มีความรู้ในเรื่องกายวิภาค จิตศาสตร์ อายุเวช และการปฐมพยาบาลขั้นพื้นฐานอีกด้วย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้แนะนำการฝึกสุนัขนั้นแตกต่างกับผู้ฝึกสุนัขตรงที่ ผู้แนะนำการฝึกสุนัขต้องทำงานกับคนมากกว่าสุนัข ดังนั้นนอกจากความรู้เกี่ยวกับสุนัขแล้วควรจะต้องมีความรู้ทางจิตวิทยาเพื่อจะสื่อสารกับมนุษย์ได้เป็นอย่างดีด้วย เช่น จำเป็นจะต้องรู้ว่าทำไมเจ้าของถึงนำสุนัขมาฝึกหรือให้การศึกษา บางคนอาจจะต้องการมีสุนัขที่มีความประพฤติดีและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ให้เขาสามารถควบคุมสุนัขของเขาเองได้ หรือบางคนอาจจะสนใจให้สุนัขเข้าประกวดเพื่อจะได้มีเกียรติประวัติในไบเพคกรี คนส่วนใหญ่มีการเรียนรู้แตกต่างกันไป บางคนชอบที่จะมองและฟัง ขณะที่บางคนชอบที่จะลองด้วยตนเอง เป็นเรื่องของผู้แนะนำการฝึกในการสังเกตว่าแต่ละคนชอบการเรียนรู้แบบไหน และควรจะแนะนำการฝึกไปในทางใด

ผู้แนะนำการฝึกควรจะสามารถนำเสนอตัวเองได้ว่ามีความเป็นมาอย่างไร สามารถทำให้เจ้าของสุนัขมีความสนใจในตัวผู้แนะนำการฝึก และรู้ว่าควรจะถามคำถามอะไรเพื่อที่จะทราบว่าสิ่งที่สอนไปนั้น เจ้าของสุนัขเข้าใจหรือไม่ นอกจากนี้ยังควรจะสามารถจัดหลักสูตร บทเรียน และแบบฝึกหัดต่างๆ ได้ เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ผู้แนะนำการฝึกควรรู้จักตนเองและกล้าที่จะวิจารณ์ตนเองรวมถึงฟังคำวิจารณ์และยอมรับข้อผิดพลาดของตนเอง เพื่อที่จะได้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อน และสามารถปรับปรุงแก้ไขได้ต่อไป

สุดท้ายแต่ไม่ท้ายสุด นอกจากความรู้ในเรื่องสุนัขและผู้คนแล้ว ผู้ฝึกและผู้แนะนำการฝึกจะต้องใส่ใจในเรื่อง ความปลอดภัย อยู่เสมอ เพื่อป้องกันสถานการณ์อันไม่พึงประสงค์ ดังนั้นจึงควรตรวจสอบอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึก ตรวจสอบสุขภาพของสุนัขและเจ้าของสุนัข อย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างเช่น ในระหว่างการฝึกควรสวมใส่รองเท้ากีฬา ไม่ควรใส่รองเท้าแตะหรือรองเท้าส้นสูง ซึ่งอาจจะทำให้ข้อพลิกได้ นอกจากนั้นรองเท้าส้นสูงมีโอกาสนำให้สุนัขเจ็บได้

สรุปก็คือทั้งผู้ฝึกและผู้แนะนำการฝึกสุนัขนั้นไม่สามารถเป็นได้ในวันเดียว ผู้ที่ต้องการทำอาชีพนี้ควรจะเป็นคนที่เข้าใจและรับผิดชอบต่อสุนัขและเจ้าของสุนัข และเต็มใจที่จะเรียนรู้และฝึกหาความรู้อยู่เสมอ เหนือสิ่งอื่นใดควรจะเป็นคนที่รักและมีเมตตาต่องานที่เขาทำและสุนัข (รวมถึงคน) ที่เขาร่วมงานด้วย